

**СПЕЦИФІКА ОЦІННО-ЕМОТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ
ЗМЕНШУВАЛЬНИХ ТА ЗБІЛЬШУВАЛЬНИХ СУФІКСІВ У СТРУКТУРІ
ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ
(на матеріалі мовлення сучасних іспанських ЗМІ)**

У статті розглядаються шляхи морфологічного та семантичного синтезу демінутивних і аугментативних компонентів у структурі фразеологічних одиниць. Фактологічною базою статті слугувало мовлення сучасних іспанських Інтернет-видань. Відбувається поділ фразеології на узуальну та модифіковану. Розподілено фразеологію на узуальну та модифіковану, де модифікована фразеологія, є характерною ознакою іспанського масмедійного дискурсу та реалізує додаткові конотативні можливості фразеологічних компонентів. Модифікована фразеологія, є характерною ознакою іспанського масмедійного дискурсу та реалізує додаткові конотативні можливості фразеологічних компонентів.

Ключові слова: демінутив, аугментатив, фразеологічна одиниця (ФО), конотативний потенціал.

Актуальність і мета статті зумовлені потребою аналізу функціонування демінутивів та аугментативів як засобів вираження емотивної оцінки у структурі стійких зворотів. Об'єктом дослідження є демінутивні та аугментативні суфікси у складі фразеологічних одиниць.

Матеріалом цього дослідження стало мовлення сучасних іспанських Інтернет-видань. Інформацію, яка міститься іспанських ЗМІ, ми умовно розділяємо на змістовно-фактуальну (повідомлення про факти, події, процеси) та змістовно-концептуальну (індивідуальне розуміння автором явища, оцінка таких явищ). Змістовно-концептуальна інформація наділена широким спектром прагматичних лексичних одиниць, котрі використовуються журналістом задля досягнення бажаного для нього результату. Серед них ми виділяємо фразеологічні одиниці (далі – ФО) з демінутивними та аугментативними суфіксами, яким притаманний великий емотивний потенціал.

Цінними, з точки зору прагматики масмедійної комунікації, є фразеологізми з оказіональним вживанням вище згаданих компонентів (модифіковані фразеологізми), оскільки такі ФО вивчаються з позиції висловлювання, а не усталеності у системі. Конотативні за своєю природою, вони виступають інтенсифікаторами експресії та суб'єктивного оцінювання дійсності.

Згідно з нашими спостереженнями, демінутивні та аугментативні слова в основному з'являються у структурі таких семантико-граматичних груп ФО у сучасному іспанському масмедійному дискурсі:

– дієслівні: *echar una cabeza/cabezadita* (задрімати), *tener morro/morrizo* (знахабніти), *ser un cara/carota* (втратити сором), *hacerse el sordito/tontito/loquito* (прикидатись глухим/дурнем/божевільним), *apretar los tornillos* (напосідати), *dar bolita* (звертати увагу), *leer cartilla* (давати поради). Найпродуктивнішою моделлю дієслівних ФО цього типу є “дієслово + іменник (з демінутивним чи аугментативним формантом) з прийменником або без нього. Рідше зустрічаються фразеологізми конструкції “дієслово + іменник (з демінутивним/ аугментативним компонентом) + прислівник” тощо. Наприклад: *echar una cana/canita al aire* (розважатись), *poner de patas/patitas en la calle* (гнати в шия);

–адвербіальні: *a la trocada/trocadilla* (навпаки), *a horcadas/horcadillas* (верхи), *a reculadas/reculones* (спиною), *poco/poquito a poco* (поволі), *de mentirilla* (жартома), *a porillo* (достатньо), *a bombo y platillo* (з великим ажіотажем), *de carretilla* (завчено на пам'ять), *en comandita* (спільними зусиллями), *hasta la coronilla* (бути ситим по горло) тощо. Серед найпродуктивніших моделей адвербіальних фразеологізмів з демінутивними та аугментативними лексемами: “прийменник + іменник”. У досліджуваному матеріалі рідко трапляються фразеологічні конструкції «прийменник + іменник + прикметник» (з демінутивним чи аугментативним формантом). Наприклад: *a pie juntillas* (сліпо вірити), *a ratitos perdidos* (час від часу) тощо. Адвербіальні ФО з демінутивними та аугментативними компонентами являють собою велику та продуктивну групу фразеологічних зворотів, які за кількістю поступаються лише дієслівним фразеологізмам цього типу. Вони неоднорідні як в аспекті стійкості, ідіоматичності, семантичної цілісності, так і щодо структурно-граматичної організації;

– менша частка припадає на ад’єктивні: *durito de pelar* (впертий), *blanquito como la pared* (білий як стіна), *más clarito que el agua* (очевидний) та субстантивні стійкі звороти: *luna/lunita de miel* (медовий місяць), *cara larga/larguita* (кислий вираз обличчя), *cara/carita de perro* (агресивний вигляд), *cabeza de chorlito* (літати в хмарах); зовсім рідко трапляються інтер’єктивні фразеологізми.

Часто агрегація оцінного суфікса викликає модифікацію категорії роду та числа: *a las calladas/ a lo callandito* (безшумно), *al trueque/a la trocada* (навпаки), *pegarse una torta/un tortazo* (завдати удару), *pegarse una leche/un lechazo* (вдаряти), *darse una hostia/un hostión/un hostiazo* (сильно вдаритися), *pegar una castaña/un castaño* (дати ляпаса) тощо.

Наявність демінутивного та аугментативного компонента у складі мовного звороту може бути як узувального: *cada maestrillo tiene su librillo* (кожна людина володіє певними трюками), *a escondillas* (тайком), *no tener pelillos en la lengua* (не тримати язика за зубами), *tamar gallito* (насміхатися), *echar pelillos a la mar* (забувати про скоєне та починати з нуля), *costar un huevazo* (дуже дорого коштувати), *ser un calzonazos* (бути пиматою), *andar de puntillas* (ходити навшпиньках), *pillar con el carrito del helado* (зловити на гарячому), *pegar guantazos* (отримувати удари долі), *a bombo y platillo* (з великим галасом), *montarse un chiringuito* (розпочати бізнес), *andar de coronilla* (прикладати зусиль), *hacer la puñeta* (сердити когось); так і оказіонального характеру: *no valer un pepinillo/importar un rabanito* (нічого не вартувати), *no jalarle una rosquilla* (не досягати мети), *hacerse el sordito* (прикидатись глухим), *irse (marcharse) con viento fresco* (йти на всі чотири сторони), *meter la patita* (помилатися), *llevar en palmitas* (бути переможцем), *pedir por esa boquita* (просити що завгодно) тощо.

У першому випадку функціонування ФО відбувається без жодних структурних змін його елементів. Вживання демінутивних та аугментативних компонентів у мовному звороті має, так би мовити, системний лексикалізований характер [4, с. 9]. Проте у другому випадку, синтез суфіксів суб’єктивної оцінки модифікує структуру ФО та розглядається з точки зору прагматики масмедійного тексту, інтенції побудувати акт комунікації таким чином, щоб вплинути на реципієнта та спонукати його до відповідної реакції. Напр.: *No hay pretexto para hacerse «sorditos»* [www.abc.com. – 20.03.2010]; *Será también porque algunos jugadores en pleno otoño profesional echan una canita al aire en su torneo favorito* [www.elmundo.es. – 26.05.05].

Семантика модифікованих фразеологізмів реалізує себе у відношенні з контекстним каталізатором. Реалізація функцій таких стійких зворотів спрямована на творення різноманітних стилістичних ефектів, зокрема стимулювання інтересу до повідомлення та реалізації аргументації як засобу посилення маніпулятивного впливу [8].

Ми виділяємо дві групи демінутивних та аугментативних суфіксів у творенні оцінної семантики ФО: 1) меліоративні суфікси; 2) пейоративні суфікси.

Лексеми із семантикою демінутивності в складі ФО здатні виражати як позитивну, так і негативну суб’єктивну оцінку. Часто їх вживання може бути «ввічливою стратегією» у модуляції розмовних актів, мати яскраво виражений евфемістичний характер та нівелювати негативні семи [7, с. 300], що ілюструють наступні приклади:

1. *perder la fe* (втрачати віру): *La gente salía del Bernabeu con la fe por su equipo completamente **perdida*** [www.larazon.es. – 05.08.10]. Фразеологічна конструкція “*perder la fe*” зазнає наступної трансформації: «дієслово+іменник» → «іменник+дієприкметник». Агрегація демінутивного суфікса до основи дієприкметникової номінації, а також вживання прислівника *completamente* між членами фраземи інтенсифікує експресивну семантику повідомлення. Журналіст передає психологічний стан вболівальників Реал Мадриду з приводу програшу їхньої команди у матчі проти каталонської Барселони.

2. *hacer una llamada* (здзвонити): *El secretario general del PSOE, Alfredo Pérez Rubalcaba, (...) aludía a alguna «**llamadita**» hecha a los laboratorios para que no acudieran a la subasta* [www.abc.es. – 10.02.12]. У повідомленні домінує пейоративна сема, спричинена невдоволенням діями третіх осіб. Демінутивна лексема *llamadita* нівелює важливість вчинку, а також передає деспективно-іронічне ставлення мовця до предмета мовлення. Подібна прагматична схема породжує потік негативних думок у реципієнта.

3. *enviar un mensaje* (посилати повідомлення): *Cristiano Ronaldo también le **envió un ‘mensajito’** a su entrenador sir Alex Ferguson al señalar que «la táctica no fue buena y todo pasó mal»* [www.elmundodeportivo.com. – 29.05.09]. Написання у лапках вказує на переносне значення демінутивної лексеми та є засобом авторської іронічної характеристики. Мова не йде про звичайне повідомлення (*mensaje*), а про прагматичну апеляцію до почуттів тренера, про бажання привернути його увагу до проблеми. З семантичної точки зору, ‘*mensajito*’ інтерпретується як *mensaje corto* (коротке повідомлення), проте метафоризація первинного значення посприяла його прагматичній транспозиції. Емоційно забарвлений дериват ‘*mensajito*’ вживається журналістом з метою інтенсифікації іронічно-деспективної домінанти у реченні, присутність якої також підтверджується ад’єктивами негативного змісту «*la táctica no fue buena y todo pasó mal*».

4. *jugar un papel* (виконувати роль): *En esta religión la mujer es tratada como un objeto sin valor; es decir que no **juega ningún papelito** importante* [www.viajeporindia.com. – 25.09.09]. У вище наведеному прикладі приєднання демінутивного суфікса до основи лексеми *papel* мінімізує важливість ролі жінки у «єврейській релігії». Проте вже в контексті повідомлення (...) *pero a los 11 años **juega un pequeño papelito** en una película protagonizada por su madre* [www.diezminutos.es. – 20.06.10] семантичне поле лексеми *papelito* не вимагає жодного переносного трактування, наявного в першому випадку, адже йдеться про реальну демінутивізацію якостей предмета мовлення. Журналіст згадує першу невелику роль відомого (*un pequeño papel*) іспанського актора Х. Бардема. Дивергенція денотативного та конотативного елемента очевидна, її ідентифікація детермінується відповідним мовленнєвим контекстом.

5. *sentir dolor* (відчувати біль): *Una petición que para esta militante hispana supone «guardarse las lágrimas y **el dolorcito** que **sentimos** en el alma* [www.abc.es. – 27.08.08]. Журналіст вдається до вживання евалюатива *dolorcito* з метою інтенсифікації семантики лексеми *dolor*. Тлумачення похідної форми *dolorcito* зводиться до ад’єктивних прикметникових означень *dolor profundo*, *dolor intenso*, *dolor penoso* тощо. Демінутивна лексична форма отримує конотації туги, смутку тощо.

Отже, значна кількість ФО з демінутивними суфіксами виникає при метафоризації їх значення та виконує евфемістичну функцію. Переосмислення семантики лексеми часто відбувається на основі реального денотативного уявлення про предмет мовлення. Метафоризація вільного словосполучення виражає ступінь насиченості ФО конотативними семами.

Демінутивні суфікси у складі модифікованої фраземи також сприяють інтенсифікації пейоративної оцінки та надають фразеологізму відтінок іронії, сарказму, образи, зневаги, фамільярності, осуду тощо. Наприклад: *La alternativa no es mover la colita cuando pasa Coalición Canaria* [www.abc.es. – 30.09.09]; *Los nuevos modos de hacer oposición por parte de los socialistas madrileños empiezan a asomar la patita* [www.abc.es. – 09.09.07].

Аналіз семантики аугментативних компонентів у складі ФО свідчить про те, що майже всім похідним надається відтінок згрубілості або знецінення. У фразеологізмах простежується тенденція приєднання таких суфіксів здебільшого до основ конкретної лексики (назв предметів побуту, частин тіла, тощо). Відтінок згрубілості особливо виразний у тих випадках, коли синтез аугментативного суфікса модифікує граматичний рід лексеми *darse un portazo* (гримати дверима), *ser un latazo* (бути нудним). Згрубілі суфікси надають стилістично нейтральній лексиці первинної, а стилістично забарвленій лексиці – додаткової експресивності. У дериватах з аугментативною семантикою найбільшою частотністю відзначаються суфікси - *azo*, - *ón*, - *ota*. Наприклад: (...) *pero sin utilizar el freno no vayamos a darnos el tortazo* [www.abc.es. – 16.02.07]; *Es todo un carota en apariencia, pero con un gran corazón* [www.abc.es. – 22.04.09].

ФО з аугментативними компонентами переважно передають фамільярне, зневажливе та іронічне ставлення до об'єкта вираження. Зокрема, суфікс згрубілості - *azo*, приєднуючись до твірної основи номінальних частин мови (іменника чи прикметника) виступає виразником «негативної дії»: *dar un sablazo* (виманювати гроші), *pegarse un guantazo* (завдати сильного удару), *dar el coñazo* (надокучати), *pegarse un morrazo* (завдати удару в обличчя), *dar un dedazo* (подавати сигнал), *ser un peñazo* (бути нудним) тощо.

Ми використали випадкову репрезентативну вибірку та обрали для контент-аналізу по одному номеру Інтернет-видань «La Razón» та «ABC» за січень та серпень 2010 року. В усіх опрацьованих матеріалах ми зафіксували ФО з демінутивними та аугментативними лексемами. Демінутиви у складі ФО кількісно переважають аугментативи в модифікованих ФО, проте поступаються їм в узуальних ФО. З газети «La Razón» (за 19.01 та 5.08.10) шляхом суцільної вибірки вилучено 32 ФО із зменшувальними та збільшувальними лексемами, з них 18 фразеологізмів з демінутивами і 14 – з аугментативами; у періодичному виданні «ABC» (за 16.01 та 2.08.10) ми детермінували 24 ФО з суфіксами пестливості та згрубілості, з них 14 – фразеологізми з демінутивними компонентами і 10 – з аугментативними. Ми не виявили одночасного вживання в одній фразеологічній одиниці демінутива й аугментатива.

Найбільшою частотністю у фраземах іспанської мови відзначаються демінутиви - *ito/a*- та - *illo/a*-. Менш продуктивними є словотвірні типи із суфіксами - *uelo/a*-, - *ete/eta*-. Серед аугментативів переважають - *azo*, - *ón*, - *ota*. Ми виявили, що суфікс-

си демінутивності та аугментативності в узуальних ФО найчастіше вживаються в конкретних пазвах, а у модифікованих ФО зростає їх кількість у складі абстрактних імен. Демінутивні та аугментативні похідні у ФО виражають як пейоративну, так і меліоративну суб'єктивну оцінку. Оказіональні лексеми із суфіксами пестливості та згрублості інтенсифікують експресивність ФО та продиктовані прагматикою мовлення.

Література

1. Бабич Н. Д. Суфікси суб'єктивної оцінки в семантиці фразеологізмів / Н. Д. Бабич // Словотвірна та семантична структура української лексики. – Львів, 1991. – 126 с.
2. Коновець С. П. Комунікативно-прагматичні особливості актуалізації фразеологізмів у дискурсі сучасної преси : дис. ...канд. філол. наук / С. П. Коновець. – К., 2002. – 167 с.
3. Куліш Ж. В. Проблема еквівалентності у перекладі на близькоспоріднену мову : автореф. дис. канд. філол. наук / Ж. В. Куліш. – К., 1993. – 15 с.
4. Тимошук Н. П. Функціонування фразеологізмів у романах Йозефа Рота : дис... канд. філол. наук : 10.02.04 / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка / Н. П. Тимошук. – Л., 2005. – 19 с.
5. Чобот І. Категорія оцінки та засоби їх вираження у текстах публіцистичного стилю / І. Чобот // Східнослов'янська філологія здобутки та перспективи : зб. матеріалів Всеукр. наук. конференції. – Кривий Ріг, 2002. – С. 191–195.
6. Negro Alousque I. La traducción de las expresiones idiomáticas marcadas culturalmente / I. Negro Alousque // Revista de lingüística y lenguas aplicadas. – М. : Universidad Complutense, 2010. – P. 133-140.
7. Olimpio de Olivera S. Fraseografía teórica y práctica / S. Olimpio de Olivera // Cuadernos de fraseología gallega. – № 23. – Santiago de Compostela : Xunta de Galicia. – P. 298-304.
8. Ruiz Gurillo L. La fraseología del español colloquial / L. Ruiz Gurillo. – Barcelona: Ariel, 1998.

Lesko Kh. S. Specific evaluative-emotional functioning of diminutive suffixes and magnifying the structure of idioms (based on modern Spanish broadcast media)

The article deals with the morphological and semantic synthesis of diminutive and augmentative components in the structure of phraseological units. Factual basis of the article was the speech of modern Spanish online publications. There is a division of phraseology in the typical and modified. Modified phraseology is the characteristic of the Spanish Mass Media Discourse and realizes additional evaluative opportunities of phraseological components.

Keywords: diminutive, augmentative, phraseological units (PU), evaluative potential.

Лесько Х. С. Специфика оценочно-эмоционального функционирования уменьшительных и увеличительных суффиксов в структуре фразеологических единиц (на материале речи современных испанских СМИ)

В статье рассматриваются пути морфологического и семантического синтеза деминутивных и аугментативных компонентов в структуру фразеологических единиц. Фактологической базой статьи послужило вецание современных испанских интернет-изданий. Происходит разделение фразеологии на узуюальную и модифицированную. Модифицированная фразеология, является характерным признаком испанского массмедийного дискурса и реализует дополнительные коннотативные возможности фразеологических компонентов.

Ключевые слова: деминутив, аугментатив, фразеологическая единица (ФЕ), коннотативный потенциал.